

Szoftvertchnológia

Szoftverfejlesztési folyamat

Dr. Szendrei Rudolf
ELTE Informatikai Kar
2020.

Információk

► **Képzés**

- Programtervező Informatikus BSc, nappali tagozat, C szakirány

► **Tárgykód:**

- IP-18cSZTEG, IP-17cPROGT2EG, IP-08cPROGT2EG

► **Előfeltétel (erős):**

- Programozási technológia

► **Kreditszám: 5**

- 2 óra előadás
- 2 óra gyakorlat
- 1 óra konzultáció

► **Cél:**

- Szoftverfejlesztés csapatmunkában, végigkísérve a szoftver teljes életciklusát

Információk

Számonkérés

- ▶ A gyakorlaton kapott feladatot csapatban kell megoldani, ahol a fejlesztett szoftver minden egyes mérföldkövének a végzett munkáért 1-1 db jegy jár csapattagonként
  - ▶ Követelmény elemzés és tervezés
  - ▶ Prototípus implementáció (30%)
  - ▶ Prototípus implementáció (90%)
  - ▶ Végleges implementáció, tesztelés, dokumentáció
- ▶ Minden csapattagnak részt kell vennie minden mérföldkő teljesítésében, és minden megszerzett jegynek legalább elégségesnek kell lennie
- ▶ Az összevont gyakorlati jegy (a jegyek átlagával egyezik meg) akkor szerezhető meg, ha a félév végi teszt zárthelyi sikeres

Információk

Elérhetőségek

- **Honlap:**

- <https://swap.web.elte.hu/>

- **E-mail:**

- swap@inf.elte.hu

- **Személyesen:**

- Déli épület, 2.602

Szoftverfejlesztési folyamat

Szoftverfejlesztés

- ▶ A szoftverek nélkülözhetetlen alkotóelemei a modern világnak
  - ▶ számos célt szolgálhatnak
  - ▶ különböző felépítésűek, működési elvűek
  - ▶ emiatt megvalósításuk módja jelentősen eltérhet
- ▶ A szoftverekben jelentős része hibás, a szoftverfejlesztési munkák jelentős része kudarcba fullad, ennek okai:
  - ▶ egyre nagyobb számban, egyre összetettebb szoftverekre van szükség
  - ▶ alacsonyak az elvárások a szoftverekkel szemben
- ▶ Emiatt nagy szükség van a *professzionális szoftverfejlesztésre*

Szoftverfejlesztési folyamat

A szoftvertechnológia

- ▶ Egy szoftvernek, mint terméknek gyártási technológiára van szüksége, amely garantálja a program funkcióit, minőségét, költségét és határidejét
- ▶ *A szoftvertechnológia feladata szoftverek rendszerezett, felügyelt, minősített fejlesztése, működtetése és karbantartása*
  - ▶ *a szoftver a program(ok), dokumentáció(k), konfiguráció(k), valamint adatok együttese*
- ▶ A szoftverek többsége nagy méretű, nagy bonyolultságú programrendszer, amely
  - ▶ rendszerint csapatmunkában készül
  - ▶ hosszú élettartamú, karbantartást és bővítést igényel

Szoftverfejlesztési folyamat

Minőségi mutatók

- ▶ A szoftvereknek megfelelő színvonalon kell biztosítani az elvárt funkciókat, amit a szoftver *minőségi mutatóival* (*quality characteristics*) írhatunk le
  - ▶ *karbantarthatóság* (*maintainability*): módosíthatóság, továbbfejleszthetőség lehetőségei
  - ▶ *megbízhatóság és biztonság* (*dependability and security*): meghibásodások valószínűsége, támadásokkal szembeni védelem, sebezhetőségi pontok
  - ▶ *hatékonyság* (*efficiency*): erőforrások használata, korlátai, válaszidő, skálázhatóság
  - ▶ *használhatóság* (*acceptability*): érthetőség, használat elsajátítása, ergonómia

Szoftverfejlesztési folyamat

Szoftvertechnológiai projekt

- ▶ A szoftver fejlesztésének folyamatát *projektnek*, előállításának felügyeletét *projektmenedzselésnek* nevezzük
- ▶ A projektért felelős személy a *projektmenedzser* (*project manager*), aki
  - ▶ biztosítja, hogy a szoftver megfelel az előírt minőségnek, és elkészül a megadott határidőre a költségkereten belül
  - ▶ szervezi, irányítja, ütemezi a projektben részt vevő csapat munkáját, és biztosítja a szükséges hardver és szoftver erőforrásokat
  - ▶ garantálja a módszerek és szabványok alkalmazását
  - ▶ gondoskodik a projekt dokumentáltságáról

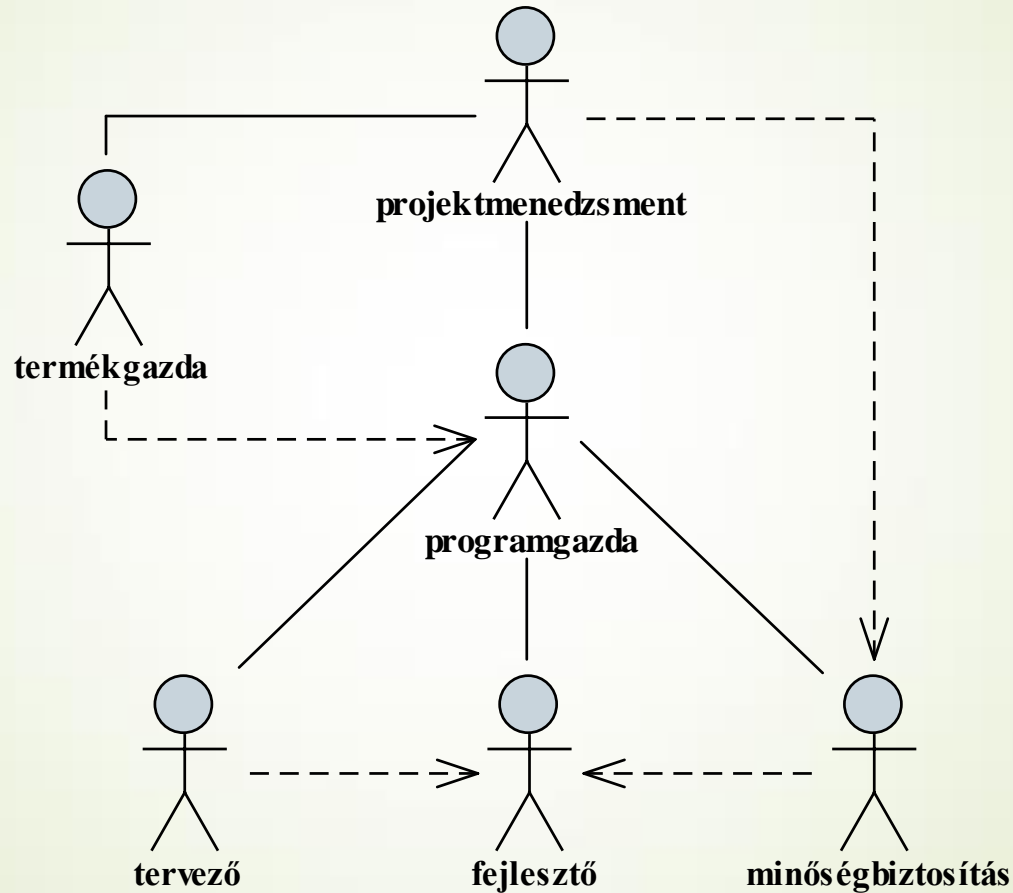
Szoftverfejlesztési folyamat

Szoftvertechnológiai projekt

- ▶ A szoftverfejlesztési csapatnak számos további tagja lehet, akik különböző szerepeket töltenek be, pl.:
  - ▶ *termékgazda (product management)*: üzleti folyamatok, prioritások és elfogadási feltételek kezelése
  - ▶ *programgazda (program management)*: fejlesztés ütemezése, feladatok elosztása és követése
  - ▶ *tervező (architect)*: szoftver magas szintű tervének elkészítése, technikai döntések kezelése
  - ▶ *fejlesztő (developer)*: szoftver implementációja
  - ▶ *minőségbiztosítás (quality assurance)*: tesztelés tervezése, magvalósítása, minőségi kritériumok ellenőrzése

Szoftverfejlesztési folyamat

Szoftvertechnológiai projekt

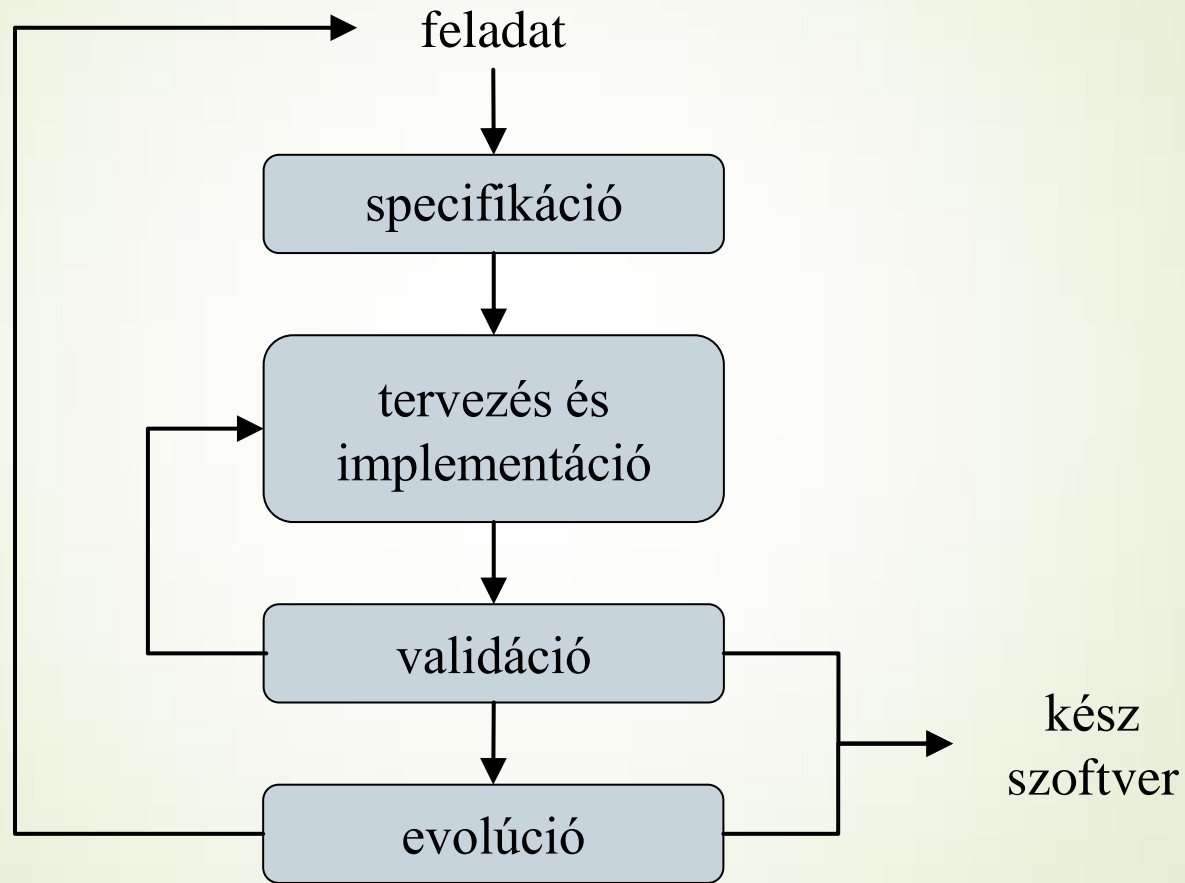
Szoftverfejlesztési folyamat

A szoftver életciklus

- ▶ Minden szoftver rendelkezik *életciklussal*, amely meghatározza létét a feladat kitűzésétől a program használatának befejeztéig
- ▶ Az életciklus általában négy fő fázisra bontható:
  1. *specifikáció*: a szoftver funkcionalitásának és megszorításainak megadása
  2. *tervezés és implementáció*: a specifikációnak megfelelő szoftver előállítása
  3. *verifikáció és validáció*: a szoftver ellenőrzése a specifikációnak történő megfelelésre
  4. *evolúció*: a szoftver továbbfejlesztése a változó elvárásoknak megfelelően

Szoftverfejlesztési folyamat

A szoftver életrciklus

Szoftverfejlesztési folyamat

Specifikáció

- ▶ A *specifikáció (software specification)* célja a feladatot megoldó szoftver funkcióinak tisztázása, a rendszerre és a fejlesztésre vonatkozó elvárások megadása
  - ▶ feltérképezi a követelményeket felhasználói, valamint fejlesztői szemszögből, lépései:
    - ▶ megvalósíthatósági elemzés
    - ▶ követelmény feltárás és elemzés
    - ▶ követelmény specifikáció
    - ▶ követelmény validáció
  - ▶ eredménye a *szoftver követelmény-leírása (software requirements specification)*

Szoftverfejlesztési folyamat

Tervezés és implementáció

- ▶ A *szoftver tervezése és implementációja (software design and implementation)* feladata a specifikáció átalakítása egy végrehajtható rendszerré
  - ▶ meghatározza a rendszer szerkezetét (felépülés), felületét (be- és kimenet), működését (alkalmazott algoritmusok, kommunikációs folyamatok)
  - ▶ a folyamat során elkészül a *szoftver rendszerterve (software design description)*, amely tartalmazza a program statikus és dinamikus szerkezetét, a kommunikációs csatornák feltérképezését, az implementációs és tesztelési tervet
  - ▶ elkészíthető a *szoftver prototípusa (prototype)*, amely a program egyszerűsített megvalósítását tartalmazza

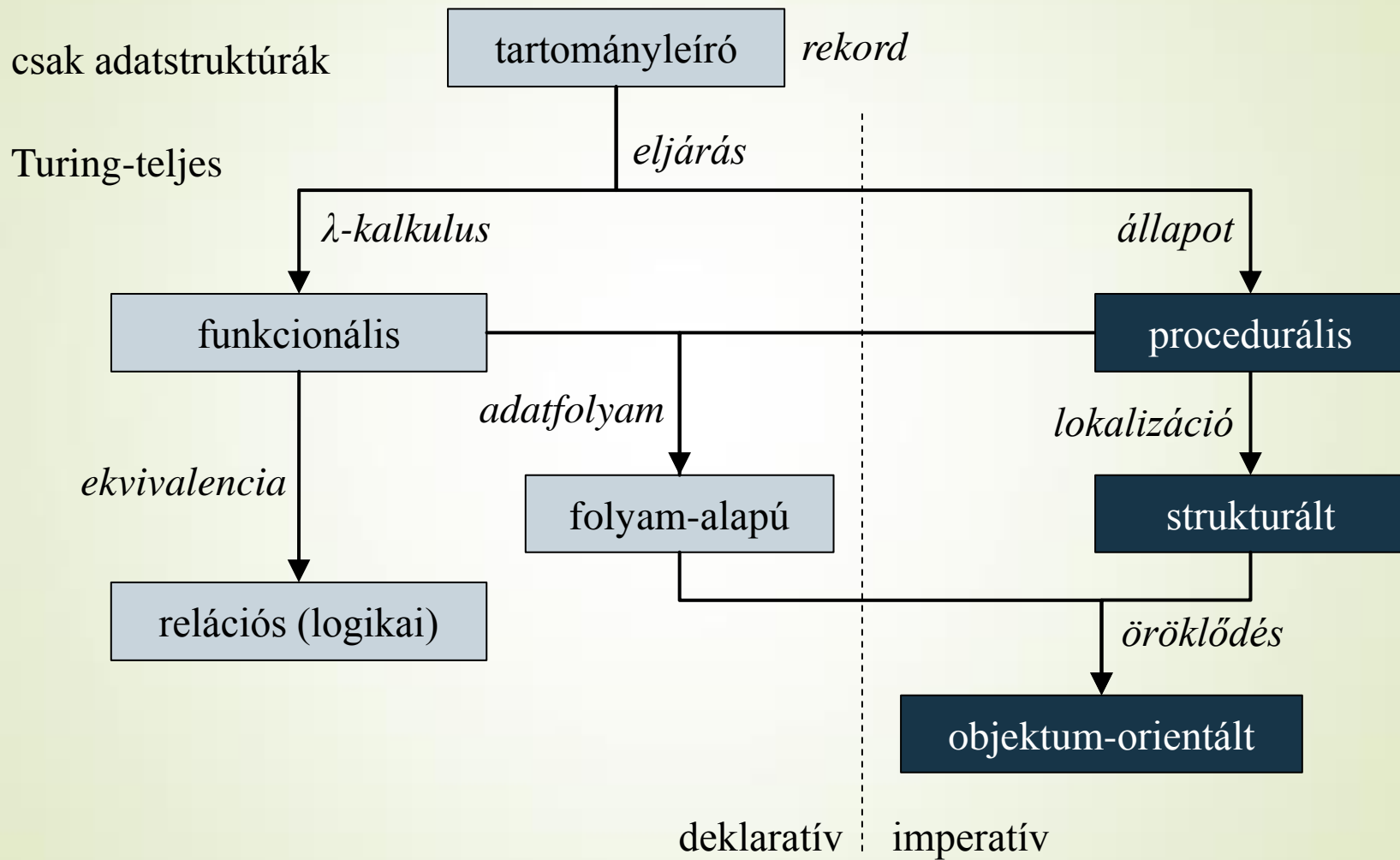
Szoftverfejlesztési folyamat

Tervezés és implementáció

- ▶ az implementációhoz megfelelő *szoftverfejlesztési környezetet* kell használnunk, a programkód változásait *verziókövetéssel* tartjuk nyilván
- ▶ az implementáció részeként az egyes programegységek tesztelése is megtörténhet
- ▶ a szoftverek tervezésének és programozásának módszerét nevezzük *programozási paradigmának*
  - ▶ meghatározza a programozási stílust, az absztrakciós szintet
  - ▶ meghatározza az alkalmazható programozási nyelvek körét is, és fordítva

Szoftverfejlesztési folyamat

Programozási paradigmák

Szoftverfejlesztési folyamat

Validáció és evolúció

- ▶ A *verifikáció és validáció (software verification and validation)* célja megmutatni, hogy a rendszer megfelel a specifikációnak, valamint a felhasználói elvárásoknak
  - ▶ alapvetően tesztelés, amely több fázisban, több módszerrel történik (a felhasználói tesztek csak az utolsó lépésben történnek)
- ▶ Az *evolúció (software evolution)* során új követelményeknek megfelelően bővítjük a szoftvert, illetve korrigáljuk a felmerülő hibákat
  - ▶ átlagosan a szoftver élettartamának 80%-a, ezért eleve bővíthetőre, módosíthatóra kell kialakítani a szoftvert

Szoftverfejlesztési folyamat

A szoftver életciklus

- ▶ További lépések is kísérhetik a fejlesztési folyamatot, pl.
  - ▶ *kihelyezés (deployment)*: a program üzembe állítása, és elérhetővé tétele
  - ▶ *tréning és támogatás (training and support)*: a felhasználókkal való kapcsolattartás (annak biztosítása, hogy a szoftvert megfelelően tudják kezelni és használni)
- ▶ A szoftver dokumentációja két részből tevődik össze:
  - ▶ *felhasználói dokumentáció*, amely tartalmazza a szoftver üzembe helyezésének, funkcióinak bemutatását
  - ▶ *fejlesztői dokumentáció*, amely tartalmazza a szoftver megvalósítását folyamatát és részletes ismertetését

Szoftverfejlesztési folyamat

Ütemterv

- ▶ A szoftver életciklus fázisai (*feladatai*) további fázisokra (*részfeladatokra*) tagolhatóak, így egy hierarchikus feladatszerkezetet kapunk
  - ▶ az egyes feladatokra erőforrásokat és időkorlátot adhatunk
  - ▶ az egyes feladatok között *függőségeket* állapíthatunk meg (a feladat nem kezdhető el, amíg a függősége el nem készül)
  - ▶ ezek alapján elkészíthetjük a *projekt ütemtervét*
    - ▶ tartalmazza a feladatok időbeli beosztását, függőségeit, felelőseit, így áttekinthetővé teheti az erőforrás szükségleteket
    - ▶ általában a specifikáció során készül el, de később módosulhat

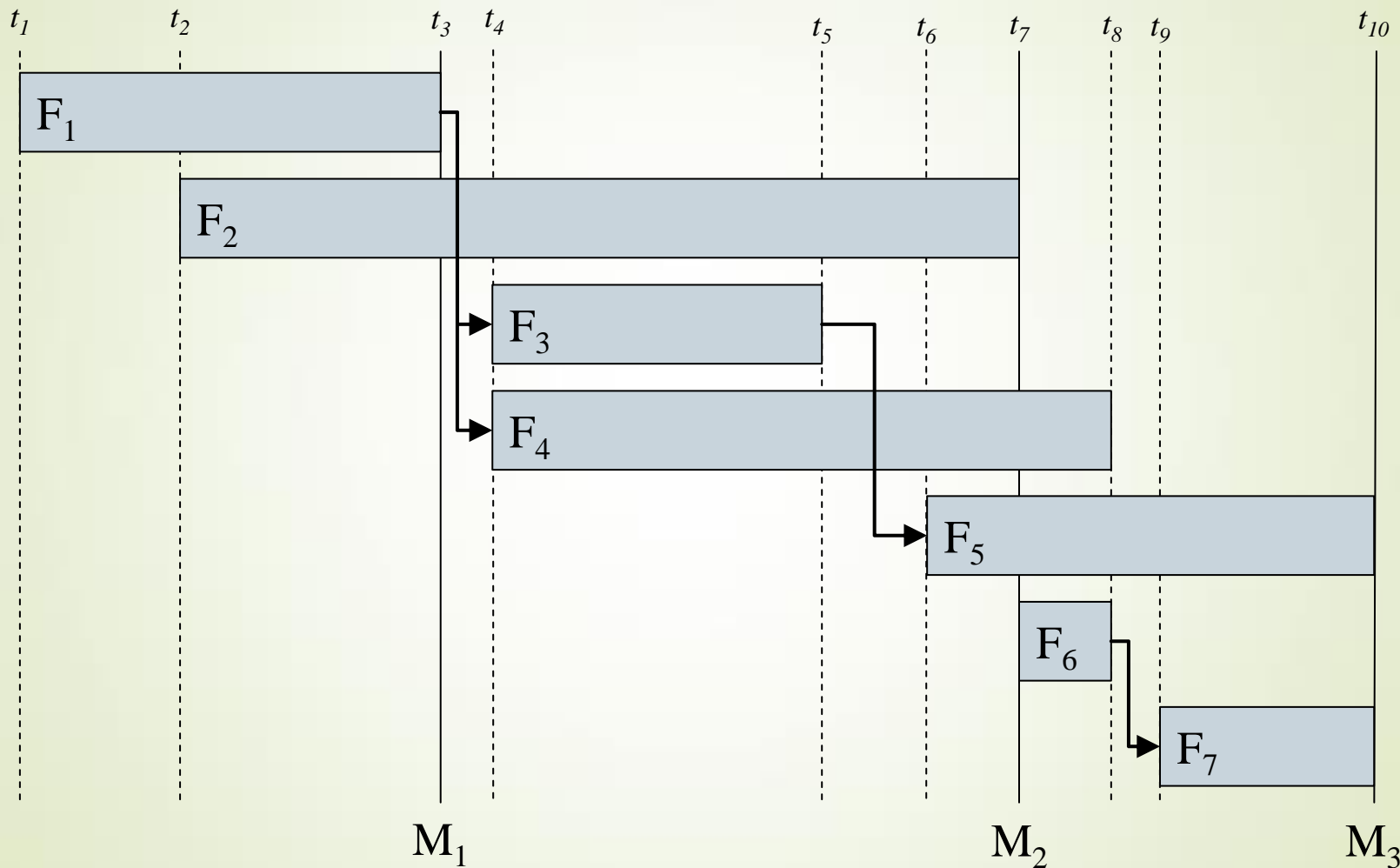
Szoftverfejlesztési folyamat

Mérföldkövek

- ▶ A feladatokhoz *mérföldköveket (milestone)* rendelhetünk, amelyek lehetőséget adnak a projekt haladásában történő betekintésre
  - ▶ a mérföldkő egy adott cél adott időpontra történő elérését jelenti, így *névvel, eseménnyel, céllal* rendelkezik
  - ▶ a mérföldkövek be nem tartása általában korrekciókat követel a projekt lefutásában
  - ▶ kellően konkrétnek, ellenőrizhetőnek, számon kérhetőnek kell lennie (akár a termékgazda számára is)
  - ▶ a fő mérföldkövek az egyes fázisok lezárását jelentik, ezen kívül számos további mérföldkő adható

Szoftverfejlesztési folyamat

Ütemterv

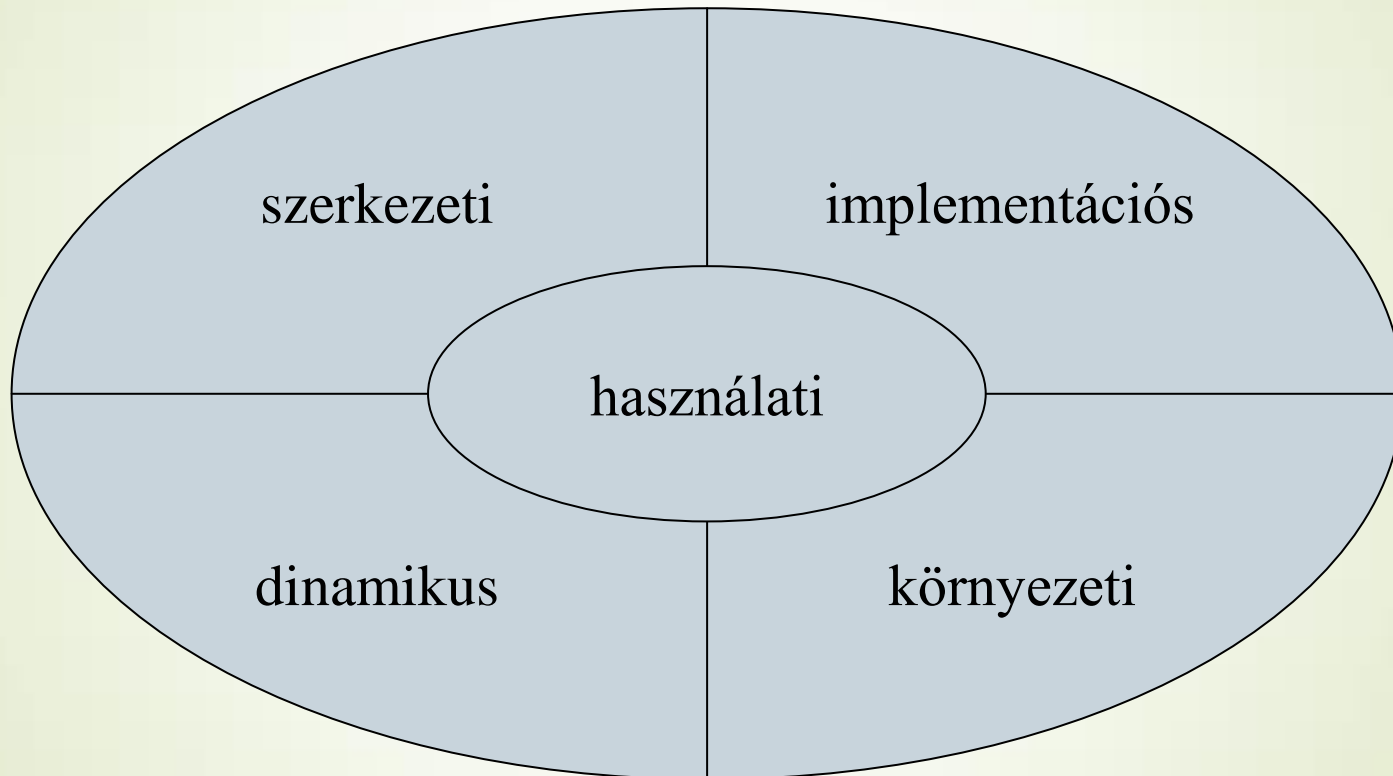
Szoftverfejlesztési folyamat

Az UML

- ▶ A szoftverfejlesztési élekciklust folyamatosan követi a modellezés, ennek eszköze az *egységes modellezési nyelv* (*Unified Modeling Language, UML*), amely egy öt pillérű szemléletrendszerrel rendelkezik:
  - ▶ *használati*: a szoftver szolgáltatásai és azok kapcsolata a felhasználókkal
  - ▶ *szerkezeti* (statikus): a rendszer és a programegységek felépítése, kapcsolatai
  - ▶ *dinamikus*: a programegységek viselkedése
  - ▶ *implementációs*: a megvalósítás szempontjai, komponensei
  - ▶ *környezeti*: hardver és szoftver erőforrások

Szoftverfejlesztési folyamat

Az UML

Szoftverfejlesztési folyamat

Szoftvereszközök

- ▶ A fejlesztőcsapat munkáját megfelelő szoftvereszközökkel kell alátámasztani
  - ▶ *projektirányítási eszközzel (project tracking system)*, amely támogatja a dokumentálást és a feladatok követését
  - ▶ fejlett *tervezőeszközzel (case tool)*, ahol a fejlesztés folyamata és a felelősség is nyomon követhető
  - ▶ *integrált fejlesztőkörnyezettel (IDE)*, amely elősegíti a csapatmunkát
  - ▶ *verziókövető rendszerrel (revision control system)*, amely lehetővé teszi a programkód változásainak követését
  - ▶ *folyamatos integrációs eszközzel (continuous integration)*, amely elősegíti a tevékenységek automatizálását

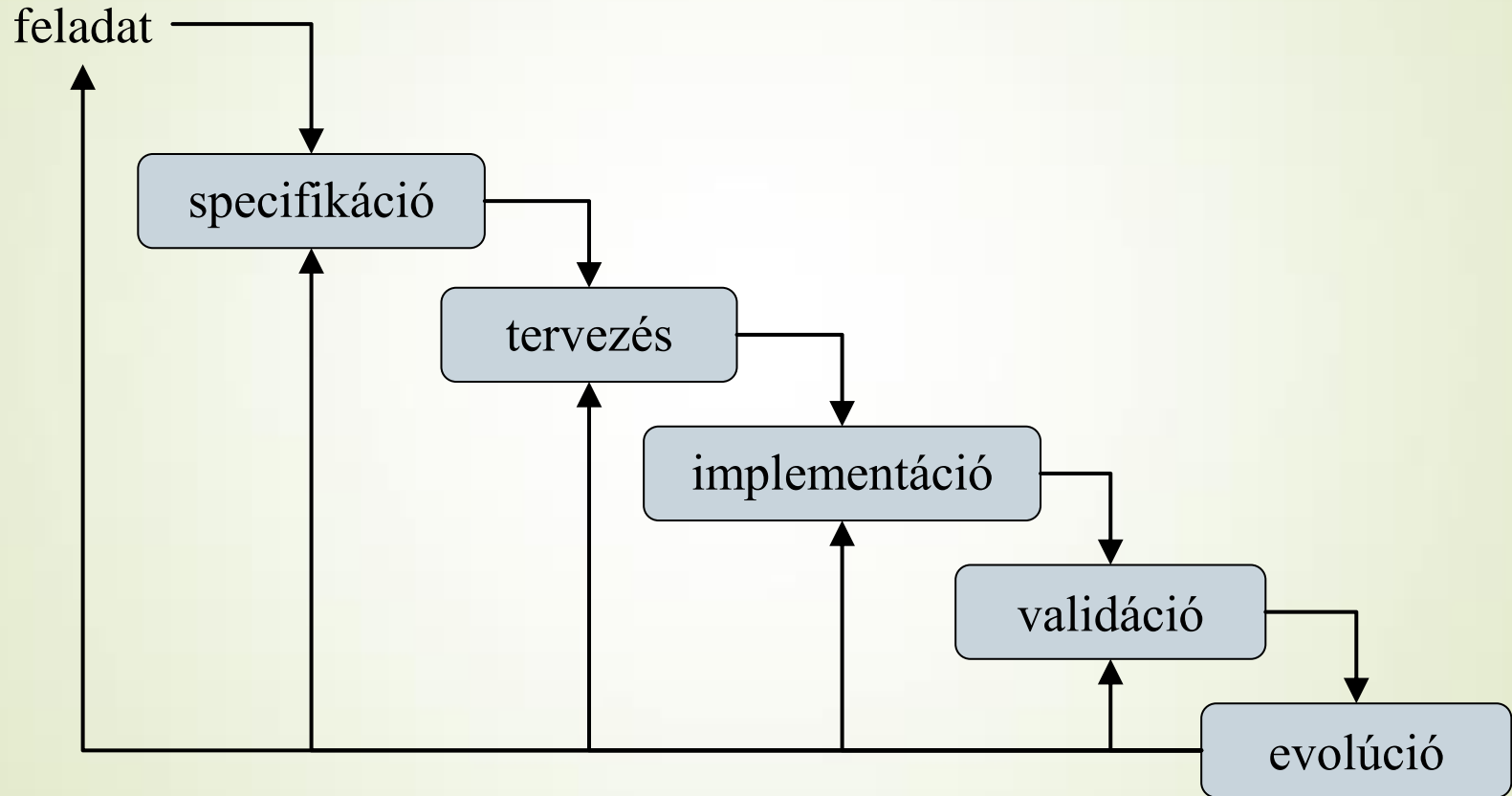
Szoftverfejlesztési folyamat

A vízésés modell

- ▶ A szoftverfejlesztési modell határozza meg az életciklus egyes fázisai közötti kapcsolatot, időbeliséget
- ▶ A legegyszerűbb fejlesztési modell a *vízésés (waterfall) modell*, amelyben az egyes fázisok lineárisan követik egymást
  - ▶ előre megtervezi a projekt időtartamát, ráfordításait
  - ▶ elvárja minden fázis megfelelő dokumentálását, amely tartalmazza annak eredményeit
  - ▶ *előnyei*: jól strukturált, dokumentált folyamatot biztosít
  - ▶ *hátrányai*: nem teszi lehetővé a követelmények megváltoztatását, nem készül fel az esetleges nehézségekre (nincs kockázatkezelés)

Szoftverfejlesztési folyamat

A vízesés modell

Szoftverfejlesztési folyamat

Prototípusok

- ▶ A szoftverfejlesztés során felmerülő nehézségek könnyebben előreláthatóak, ha a szoftvernek elkészítjük a *prototípusait* (*prototyping*), amely lehet:
  - ▶ *horizontális prototípus*: interakciós szempontból mutatja be szoftvert (pl. felhasználói felület)
  - ▶ *vertikális prototípus*: egy adott funkció(csoport) részletes megvalósítása (pl. adatkezelés)
- ▶ A folyamat során megvalósított prototípusok a szoftver részévé válhatnak (*evolutionary prototyping*), vagy szolgálhatják csak a bemutatást/ellenőrzést, és ténylegesen nem kerülnek felhasználásra (*throwaway prototyping*)

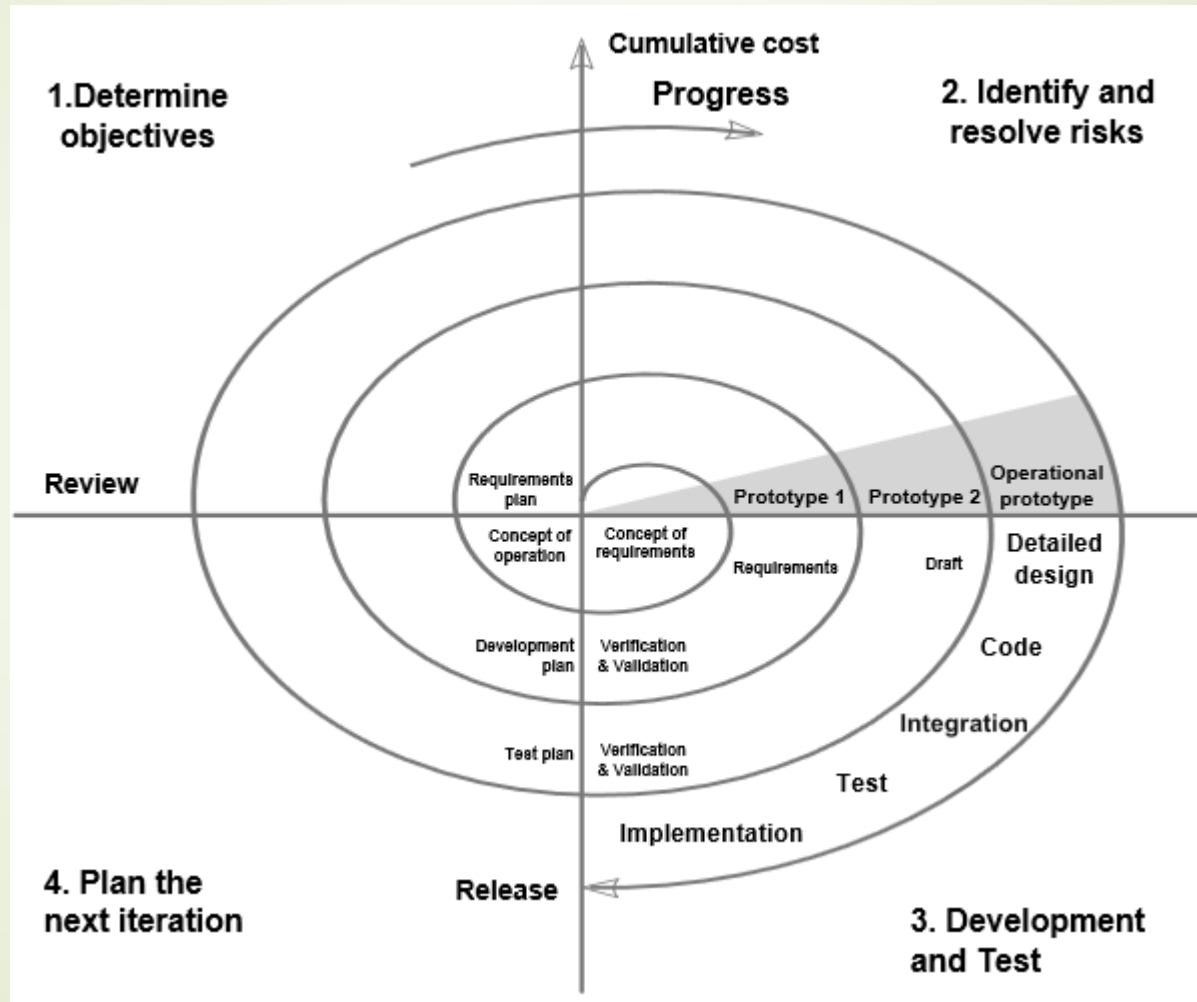
Szoftverfejlesztési folyamat

A spirális modell

- ▶ A (*Boehm-féle*) *spirális (spiral) modell* egy kockázatvezérelt fejlesztési modell, amelyben a folyamat során elsőként prototípusok kerülnek megvalósításra, amelyek kiértékelése után kerül megvalósításra a tényleges szoftver
  - ▶ a fejlesztés ciklusokban történik, amelyben az elkészített prototípusok, valamint a továbbfejlesztésével kapcsolatos kockázatok kiértékelésre kerülnek
  - ▶ *előnyei*: jobban alkalmazkodik a változó követelményekhez, a prototípusok lehetővé teszik a nehézségek előrelátását
  - ▶ *hátrányai*: költségesebb a prototípus elkészítése és a kockázatkértékelés végett, továbbá a prototípusok megzavarhatják a felhasználót

Szoftverfejlesztési folyamat

A spirális modell

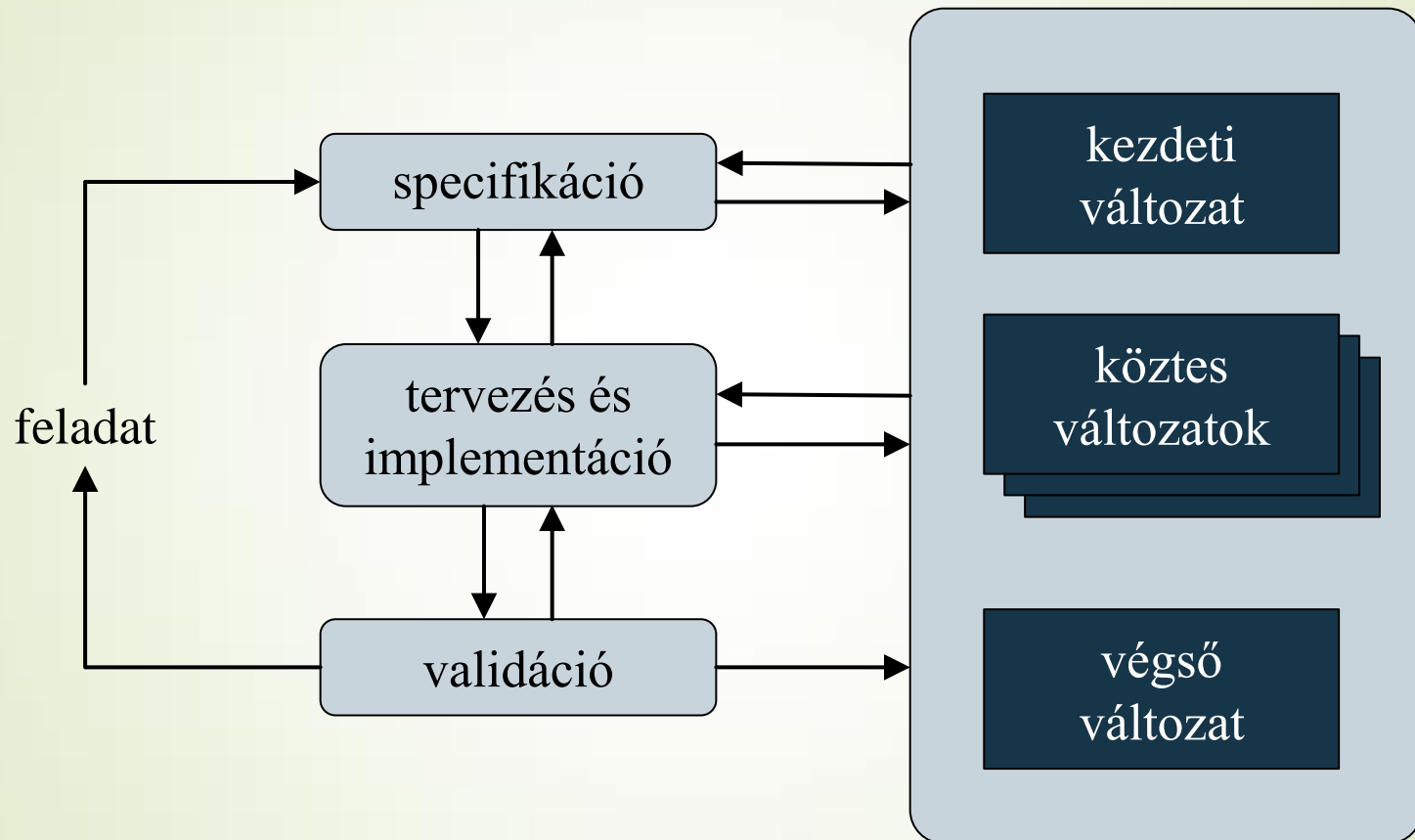
Szoftverfejlesztési folyamat

Az inkrementális modell

- ▶ Az *inkrementális (incremental) modell* több lépésből építi fel a folyamatot, és több változatban állítja elő a szoftvert
  - ▶ minden változat egy újabb funkcionalitással bővíti a szoftvert, a fázisok rövidek, gyors visszajelzésekkel (a felhasználói oldalról)
  - ▶ az egyes fázisok átfedésben vannak, és kihatnak egymásra
  - ▶ *előnyei*: gyorsan alkalmazkodik a változó követelményekhez, a felhasználó jobban követheti a fejlesztési folyamatot
  - ▶ *hátrányai*: kevésbé menedzselhető, tervezhető, áttekinthető, nehezebben validálható

Szoftverfejlesztési folyamat

Az inkrementális modell

Szoftverfejlesztési folyamat

Agilis szoftverfejlesztés

- ▶ Az *agilis szoftverfejlesztés (agile software development)* célja a gyors alkalmazásfejlesztés megvalósítása, inkrementális alapon
  - ▶ a szoftver folyamatos fejlesztés és kiadás alatt áll (*continuous delivery*), a sebesség állandó, a változtatások minden lépésben beépíthetőek (*welcome changes*)
  - ▶ a működő szoftver az előrehaladás mérőeszköze, előtérben az egyszerűség, ugyanakkor folyamatos odafigyelés a megfelelő tervezésre, optimalizációra
  - ▶ a fejlesztést általában önszervező, kis csapatok végzik, megosztott felelősséggel, folytonos interakcióval, gyors visszajelzésekkel

Szoftverfejlesztési folyamat

Az Agilis Kiáltvány

- ▶ Azzal leplezzük le a szoftverfejlesztés jobb módjait, hogy csináljuk és segítünk másoknak is csinálni. Ezen a munkán keresztül következő értékekhez jutottunk el:
  - ▶ *Egyének és kölcsönhatások* előnyben részesítése a folyamatok- és eszközökkel szemben
  - ▶ *Működő szoftver* előnyben részesítése az átfogó dokumentációval szemben
  - ▶ *Ügyféllel való együttműködés* előnyben részesítése a szerződéses megállapodással szemben
  - ▶ *Változásokra adandó válasz* előnyben részesítése egy terv követésével szemben

Habár a jobb oldali elemekben is van érték, mi sokkal értékesebbnek tartjuk a baloldali elemeket.

(© 2001, Beck, K., et. al.)

Szoftverfejlesztési folyamat

Agilis szoftverfejlesztés

- Az agilis fejlesztés
  - *előnyei*: jól alkalmazkodik a változtatásokhoz, hatékonyabbá teszi a fejlesztési folyamatot
  - *hátrányai*: egyes tényezői nehezen megvalósíthatóak, különösen nagyobb szoftverek esetén a megvalósításhoz képzett fejlesztők kellene, a dokumentáció hiánya megnehezíti a későbbi evolúciót
- Speciális agilis fejlesztési módszer az *Extreme programming (XP)*, amely elvárja a követelmények viselkedés alapú felbontásával (BDD), a tesztek előre történő megadását (TDD), a folyamatos integrációt és refaktorálást, valamint támogatja a párban történő programozást

Szoftverfejlesztési folyamat

Scrum módszer

- ▶ Az agilis fejlesztés menedzselését az egyes változatok előállítása szempontjából közelítik meg, amelyhez a *Scrum* módszer ad egy általános modellt
  - ▶ fő lépései:
    1. *architekturális tervezés*, amely megadja a szoftver magas szintű vázát
    2. *futamok (sprint)*, amelyek az egyes változatokat állítják elő, és rögzített hosszúságúak (2-4 hét)
    3. *projektzárás*, a szükséges dokumentáció előállítása
- ▶ nincs projektmenedzser, de minden futamnak van felelőse (*scrum master*), akinek a személye futamonként változik

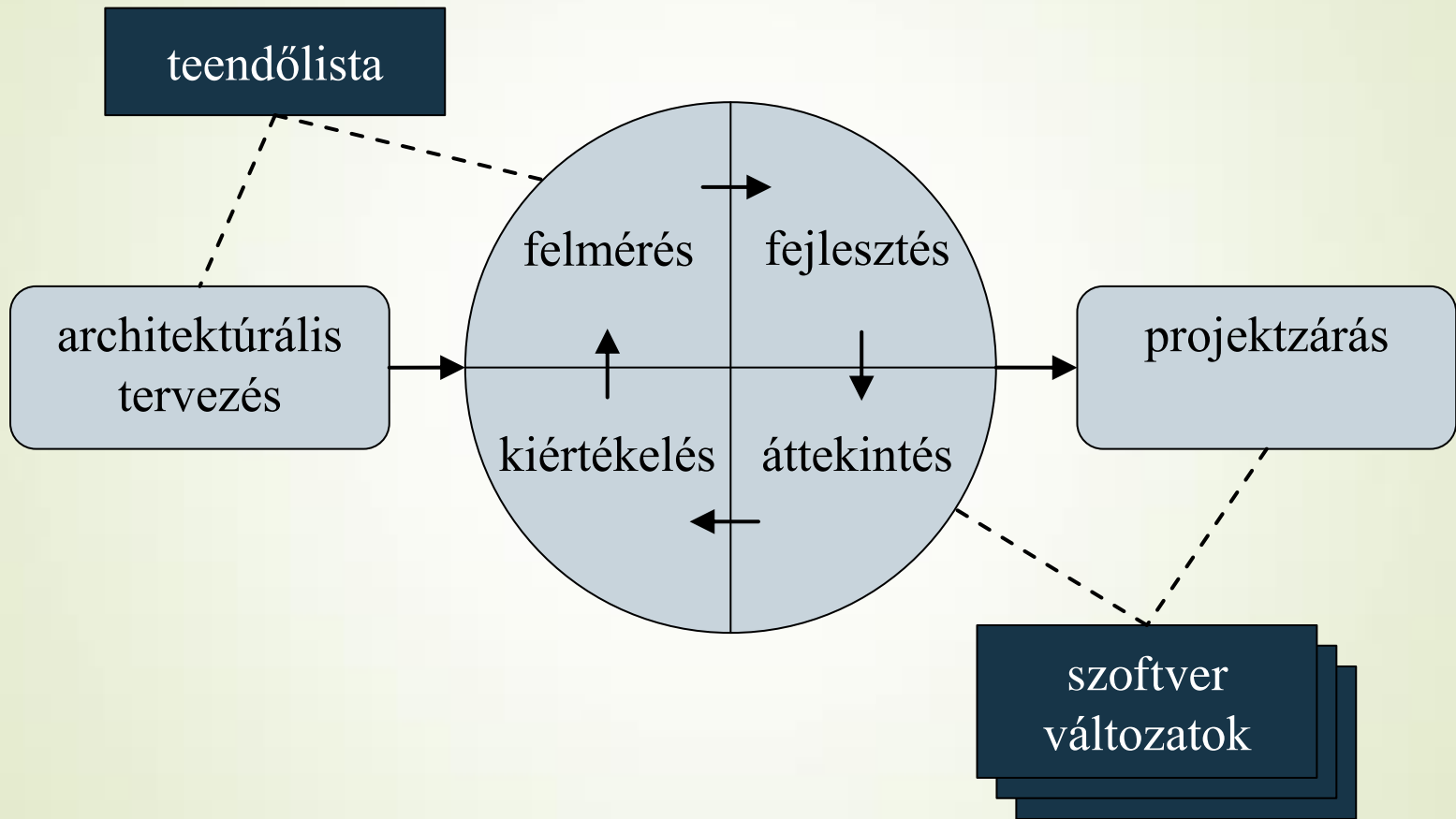
Szoftverfejlesztési folyamat

Scrum módszer

- Minden futam egy összetett folyamat megtervezett lépésekkel
  - feladatok felmérése (*select*), lefejlesztése (*develop*), áttekintése (*review*), kiértékelése (*assess*)
  - a megvalósítandó funkciók a termékgazdával egyetértésben kerülnek kiválasztásra a teendők listájából (*product backlog*)
  - naponta rövidebb megbeszélések (*stand-up meeting*) a teljes csapat számára
  - ciklus elején/végén hosszabb megbeszélések (*sprint planning, sprint review*), valamint visszatekintés (*retrospective*) a termékgazdával

Szoftverfejlesztési folyamat

Scrum módszer

Szoftverfejlesztési folyamat

Csoportosítás

- ▶ A szoftverfejlesztési modelleket 3 csoportba soroljuk
  - ▶ *terv-vezérelt (plan-driven)*: célja a rend fenntartása, a szoftver fejlesztése előzetes specifikáció és tervezés alapján történik, igyekeznek garantálni a minőséget
  - ▶ *agilis*: célja a változáshoz történő alkalmazkodás, az egyszerűség, így kevésbé garantálja a minőséget
  - ▶ *formális*: garantálja a minőséget, az implementáció bizonyíthatóan helyes megoldását adja a specifikációnak
- ▶ A gyakorlatban a fejlesztőcsapat és a feladat befolyásolja leginkább a választott módszert
  - ▶ sokszor a különböző módszerek vegyítve jelennek meg